

מ ד ה כ " ב

מושגי "ברירה" ו"איגלאי מילתא למפרע"

א

גם המושג ברירה הוא אחד הציורים שבהמושג בכח בכלל.

וכמו כל העומד, האיל וראוי, שאין להם מקור מהתורה גופא, אלא יסודם בסברא, ככה ג"כ המושג ברירה.

אין אנו מוצאים שאחד מן התנאים שס"ל יש ברירה יביא ע"ז ראייה מאיזה פסוק שבתורה, או שיגיד שזו היא הלכה למשה מסיני, אלא שזה קאמר ליה מהסברא.

והקשר שיש לזה עם מושג בכח הוא שגם מי שסובר יש ברירה, אין הכוונה שמכיון שהיום הדבר מבורר כבר היה מבורר בפועל מאתמול, כי ס"ס אי אפשר להכחיש את המציאות, שאתמול איננו היום, ומה שנעשה היום לא נעשה מאתמול, אלא כמו שמדגיש רש"י בהרבה מקומות שאנו משתמשים בהכלל של יש ברירה, בהגדרה של "עומד להתברר", היינו אע"פ שבפועל ממש לא נתברר הדבר רק היום, אבל מזה מוכח שכבר מאתמול עמד להתברר, ומה"ט במקום שאנו צריכים לבידור בפועל ממש, אי אפשר להשתמש בהכלל של ברירה.

וזהו באמת הסבר דברי התוס' בגיטין (כ"ד ע"ב) ד"לאיו שארצה אגרש בו פסול", אפילו למ"ד בעלמא "יש ברירה", משום דוכחב לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה", כלומר, ששם לא די בעומד להתברר, לא בעינן ברור בפועל ממש, וזהו גם הטענה של הגמרא (עירובין ל"ז) שאפילו למאן דס"ל יש ברירה בכ"ז לא תועיל ב"שני לוגין שאני עתיד להפריש" משום דבעינן "ראשית שיהיו שיריה ניכרין", כלומר ניכר בפועל.

ב

ובאופן שכזה קרוב המושג ברירה להמושג של "כל העומד", אלא ההבדל הוא בזה, שב"כל העומד" בא להוכיח את ה"בפועל" מתוך ה"בכח" ולהיפך בברירה בא להוכיח את הכח מתוך הפועל.

בכל העומד אנחנו אומרים, למשל, "כל העומד לזרוק", שזאת אומרת, הזריקה בכח כזרוק דמי יש לזה דמיון לאיזה פרטים לזריקה בפועל ממש, ואילו בכרירה אנחנו אומרים להיפך, מתוך שלכסוף נתברר ששני לוגין הללו הם תרומה בפועל, — בשני לוגין שאני עתיד להפריש — זה מוכיח שמאתמול כבר עמד להתברר, ומאתמול כבר הייתה תרומה בכח.